

Bronius Šablevičius, Aukštaitijos nacionalinio parko ekologas, rašytojas, publicistas

1. Iš interneto sužinojom, kad Tamsta turite net 3 diplomus: sodininko-daržininko, istorijos dėstytojo ir biologo. Be to, esate biomedicinos mokslų daktaras. Iš kur tokia išsimokslinimo prabanga?

Tai, ką išvardinate, yra ėjimas per gyvenimą, kai to gyvenimo dar nedaug, ir nežinai, ką tau Likimas skyrė. Tai – ne prabanga. Sodininkystei – 4,5 metų, istorijos studijoms irgi 4,5 metų. O niekas tų metų iš dangaus nedrėbtelėjo. Reikėjo juos iš savo gyvenimo rezervų išskirti. Tai ėjimas per klaidas. Bet šitai žmogų užgrūdina. Visi mokslai yra reikalingi.

Sodininkystę aplenkiau, taip išvengiau grėsmės dirbti agronomu kolūkyje. Kai įstojau į universitetą, tai jame ir sodininko diplomas dingo.

Kai universitete baigiau istorijos studijas, gavau labai gerą darbą – Anykščių kultūros skyriuje. Čia turėjau savo stalą, į darbą galėjau ateiti su kaklaraiščiu. Tada privalėjau pildyti visokius popierius. Tai nebuvo įdomu. Bet būdavo dienų, kai galėdavau ateiti be kaklaraiščio, nes važinėčiau po rajoną ir aprašinėčiau kultūros paminklus, dabar būtų – istorinį paveldą. Tada paveldo nebuvo. Buvo kultūros paminklai: dvarai, bažnyčios. Reikėjo inventorizuoti šventųjų paveikslus, Betliejaus skulptūreles, varpus, išlikusius dvarų pastatus. Visa tai buvo saugoma valstybės. Net tuometinė valdžia pripažino, kad tai yra kultūros vertybės. O kur dar mitologiniai akmenys, piliakalniai, pilkapiai? Anykščių rajonas didelis, didesnis už Ignalinos, visa tai reikėjo aplankyti, apžiūrėti, surašyti aktus, siųsti į kultūros ministeriją. Buvo labai įdomus darbas, bet, supratau, ne man. Gal dar ir dėl prastos studijų kokybės. Tarybiniais metais viskas buvo labai politizuota, todėl Lietuvos istorijos kaip nebuvo. Lietuvos istorija prasidėjo tik nuo 1940 metų...

Taigi Anykščiuose pradirbau 2 metus. Perspektyvų nemačiau, gyvenau nuomojamoje palėpėje. Ir kartą, „be jokio pasiruošimo“ iš kažkur nukrito idėja – studijuoti gamtą – biologiją. Ta mintis, atsiradusi žiemą, mane lyg ant sparnų nešiojo iki birželio – pusę metų. Įstojau į tuometinį

pedagoginį institutą. Antrą kartą siekti aukštojo mokslo buvo neoficialus draudimas. Reikėjo gauti leidimą iš Švietimo skyriaus vedėjo. Tas nudžiugo, kad ir aš noriu tapti pedagogu, leidimą išrašė, o Kultūros skyriaus vedėjas net nežinojo mano avantiūros - atostogavo...

Į Ignaliną atvažiavau rugsėjo pirmąją, daiktai tilpo į kuprinę. Kambarį gavau kaime, šalia Ignalinos. Rytoj – į naująjį darbą nacionaliniame parke, o aš negaliu užmigti. Tysau absoliučiai nepažįstamą trobą, nepažįstamą lovą ir užplaukė mintis „Dieve mano, - ką aš padariau? Aš vėl be specialybės, be profesijos, be išsilavinimo, nauja vieta, naujas darbas, nepažįstami žmonės, o atgal kelio – nėra. Bet abejonė dingo, iš kur atėjusi.

Pradėjau studijas nuo pirmo kurso: istorija niekaip nesigiminiavo su biologija. Viskas nuo nulio. Kaip embrionas,- užsimezgiau ir turiu vystytis toliau. Nacionaliniame parke, ypatingai turtingoje Ignalinos krašto gamtoje praėjau tikrą, natūrinį, universitetą. Ir jo studijas. Tiesa, vietinė valdžia manimi nesidžiaugė: negėriau, nebrakonieriauju, todėl buvau įtartinas, mat galėjau,, įskusti“. Moralai buvau susitaikęs: jeigu iš darbo išstums, eisiu gatvių valyti, spaudą nešioti,, o gal gaisrinėje budėti... Apgindavo protingi žmonės iš tuometinės ministerijos. Mano stiprybės šaltinis buvo svarbiausioji nacionalinio parko paskirties nuostata: išsaugoti ir gausinti gamtos vertybes. O kaip jas saugosi, kai nežinai, kur jos, kiek jų yra? Todėl vertybių ieškojimas , jų dokumentavimas ir buvo mano paskirtis. Iki to laiko vertybės parke tebuvo ežerų panoramos ir nušliaužiota Ladakalnio kalva. Gal todėl ir normalu, kad mano žlugdytojai leidosi laipteliais žemyn, o aš be asmeninių pastangų lipau aukštyn. Taip buvo. Dabar aš čia esu jau „ant visados“ (Juokiuosi).

2. Tamstai jau per 60 metų. Ar dar prisimenat savo vaikystę?

Oo... mano vaikystė buvo žiauri. Toliau turėčiau sakyti – basa, alkana... nebuvau aš nei basas, nei alkanas. Priešingai. Maisto prasme aš buvau aristokratas, nors tėvai išvežti į Sibirą. Mes su seserimi buvom du maži vaikai, išgelbėti gerųjų tetų nuo tremties. Gyvenau pas ištekęsias mamos seserį, neturėjusią savo vaikų. Taigi natūraliai mes tapome jos šeima, bet mūsų dėdė buvo komunistas, kolūkio tvėrėjas ir šiaipjau aktyvus tarybininkas. Jis mūsų nekentė ir vadino „buožgalviais“, vadinasi , ūkininko vaikais. O mano tėvas tebuvo kaimo mokytojas matematikas, už tai pakliuvo į tremtinių sąrašus. Aš to dėdės labai bijojau, nes jis ir savo žmoną (mano tetą) mušdavo. Iš išgąščio net pradėjau mikčioti. Kažkokia kaimo moterėlė žolelėmis mane pagydė. Psichologinio komforto neturėjau, bet užtat duonos ir mėsos – kiek nori. Pas mus vis buvo auginamos žąsys, avys, veršiukai. Valgėm sočiai ir skaniai. Kadangi be šitos tetos buvo dar dvi, tai mes eidavom ratu. Pas vienus pagyvenam, pas kitus pagyvenam, bet daugiausia pas šituos. Kai atėjo mokyklos laikas, manęs neleido, nes atrodžiau lyg būčiau penkerių. Mokykla labai patiko. Kai žiemą kaukdavo pūgos, vėlgi į mokyklą neleisdavo. Tada atsigulu į lovą, nususuku į sieną ir verkiu...

Mokykloje buvau smalsiukas, rūpėjo viskas. Jau 5 klasėje žinojau pasaulio žemėlapi, šalis, sostines, prezidentus. Prisiklausęs tarybinės propagandos, jau 6 klasėje suskaičiavau datas, metus ir taip sužinojau, kad 1980-aisiais aš gyvensiu komunizmo sąlygomis: visas pragyvenimas bus nemokamas, ir net senatvė bus viskuo aprūpinta. Tokios buvo mintys, ypač po Sovietų Sąjungos vadovo N. Chruščiovo ugningų kalbų per radiją. Mokykloje buvau auklėtas antireligine, ateistine dvasia, iš manęs nulipdė tikrą tarybinį „produktą“. Bet į pionierius nepriėmė, nes buvau „buožgalvis“ – nepatikimas. Supratimo neturėjau, kodėl.

3. Jūsų pareigybė parke - ekologas. Ką tai reiškia?

Dabar žodis ekologiškas taip įgrišęs... visokios esama ekologijos: gamtos, maisto, dvasios... Ekologiškai gyventi, vadinasi, nepažeisti gyvenimų pusiausvyros ir nepadaryti gamtos žalingos žmogui ir atvirkščiai. O šiaipjau ekologas – visų pirma yra biologas. Ekologija yra tarpusavio ryšiai tarp augalų, gyvūnų, oro, vandens, saulės, šilumos... ir taip be galo. Šie ryšiai – tai tikras voratinklis, kurio vieną giją pajudinus, sudreba visas voro tinklas, o jei tą giją nutrauki,

sukrypsta iki tol taisyklingai atrodęs voratinklis. Tad pirma reikia žinoti gamtos sudedamąsias dalis, kiek, kokių jų yra, tada nusimanyti, kokie ryšiai jas jungia.

Tik tada galima kalbėti apie gamtos apsaugą. Štai vakarų Europoje sutvarkė laukus, suarė, išpureno, pievose auga tik žmogui reikalingos žolės ir nebeliko ten paukščių, vabalų, netgi varlyčių. Daug paukščių neteko maisto, 2–3 rūšių žolė šeriamos karvės duoda prastos maistinės vertės pieną. Net gandrai, kurių Lietuvoje yra per 21 tūkstantį, kai kuriose Europos šalyse išnyko iki keleto porų.

Lietuva buvo 50 metų uždara naujoms technologijoms (na, nebent cheminės trąšos žudė gyvūniją), todėl mūsų gamta liko dar labai turtinga. Būna pikta, kai iš Danijos atvykę specialistai mus moko, kaip saugoti gamtą.

Bet ir mes einame savo gamtos sunaikinimo keliu. Vadinamoji rinkos ekonomika pripažįsta tik vieną dievą (dviejuose asmenyse): pelną ir pinigus. Privati nuosavybė tikrai pribais gamtos vertybes miškuose ir laukuose. Ir mes ateity galėsime konstatuoti, kad Lietuvoje liko 15 varlių ir 2 gandrų lizdai...

4. Dabar madinga diskutuoti apie Vakarų ir Rytų vertybes. Kaip žiūrėte į vieną iš Vakarų vertybių, jau išgirdome. Kokias kitas europietiškas vertybes minėtumėte?

Pinigai, konkurencija, pelnas, komercija... Apskritai Europa savo vystimosi aklavietėje, ir Lietuva aklavietėje. Aš dabar nežinau, kuri valstybė nėra aklavietėje. Aš nekalbu apie ekonomines krizes. Iš Europos eina supuvusi moralė, bet pasirinkimo mes neturime. Mūsų komercinės TV užgrūstos amerikiniiais „meniniais“ filmais: šaudymai, sprogdinimai, gaisrai, kraujas; lavonų viename filme parodo iki 9 (skaičiavau kino juostoje su garsiuoju Tomu Kruzu). Tarp žudikų būtinai turi būti seksualiai gražuolė mergina, šaudanti paprastai iš karto abiem rankom. Be jos „pagalbos“ vyrų komanda būtų tiesiog bejėgė... Išsigimusi kultūra ne vien filmų pavidalu. Lietuvoje jau išaugo nauja žmonių karta, tokių filmų išugdyta.

5. Ar protingas ir išmintingas – sinonimai?

Išmintis yra viso gyvenimo patirtis. Jai žmogus turi pribrešti kaip obuolys. O protingi esam mes visi: turim išsilavinimą, turim žinių. O šeimoje kaip kartais būna? Tėvai protingi, aukštuosius mokslus baigę, materialiai gerai gyvena, o vaikai užauga niekam tikę, nes jie buvo auginami paršelių principu, bet ne ugdomi: apauti, aprengti, pavalgę, į mokyklą nuvežti ir parvežti. Kitokio ryšio nėra/Tada atsiranda konfliktas tarp mokyklos, šeimos ir jauno žmogaus. Vieni kitus kaltina... vaikus reikia UGDYTI, o ne AUGINTI.

Yra ir kitokia šiuolaikinio auklėjimo šeimoje klaida, kai mamos/ močiutės nuolat kartoja: aš tavo dariau / nedariau taip ir taip. Ir vėl konfliktas. Jaunimas tada viską slepia, meluoja. Dvi moterys – motina ir dukra- negali būti atviros viena kitai. Kodėl? Dėl vyresnių moterų nepakankamos išminties. Jos gyvena kitokiais laikais, o dabar 21 amžius, jaunimas dažniausiai gyvena miestuose, santvarka ne ta, mąstymas ne toks, draugės ne tos, viskas kitaip, o motina / močiutė nori, kad jaunas žmogus toks, kokia jaunystėje ji buvo pati. Mama ar močiutė turi būti šiuolaikinės, tik tada jos galės palaikyti ryšį su dukra /anūke.

6. Pats šeimos neturi. Iš kur tokios protingos mintys?

Nuo seno domiuosi psichologija, žmonių tarpusavio santykiais. Be to, iš gyvūnų stebėsenos. Ilgą laiką stebėjau erelius lizduose ir supratau, kad jie pakankamai protingi. Mes manom, kad paukštis negali mąstyti, neturi sąvokų, neturi žodžių. Bet kaip jis reaguoja į aplinką? Pamato, kad artėja pavojus, paukštis pasiruošia, pritupia, pradeda rėkti, taip saugodamas savo vaikus. Tada nori nenori pagalvoji, kad paukštis mąsto. Matai jo šeimos gyvenimą nuo ryto iki

sutemų ir supranti: toje šeimoje kiekvienas turi savo pareigas, pakeičia darbuose vienas kitą, auklėja savo vaikus. Gali romaną parašyti. O žmonių tarpusavio santykiai dažnai būna neprotingi, egoistiniai.

7. Broniau, kas Jūsų draugai?

Mano draugai yra visos gamtos sudėtinės dalys. Tik dėl jų aš gyvenu. Bet žmonių ieškojau visada. Apie juos kalbėti labai sudėtinga. Nebent kunigui per išpažintį galėčiau pasiskusti, pasiguosti, paklausti, kaip atleisti jiems už padarytas moralines skriaudas. Apie žmones, kurie buvo visai šalia, galima kalbėti nebent tarp 4 sienų, ir tyliai. Daugeliui draugų pagelbėjau ten, kur galėjau. Svarbiausias tikslas buvo juos pastumti į priekį, pakylėti aukšty, duoti impulsą ateičiai, įdiegti pasitikėjimą savimi. Tik vienas iš jų tapo profesoriumi, universiteto katedros vedėju. Jo, kaip mokslininko, pradžia išėjo iš mano rankų, didžiuojuosi juo. Beje, jis iš mūsų rajono. Kitiems „pasisekė“ žymiai blogiau. Neparodė valios, pasiryžimo, pastangų. Išlakstė, pasidavė, subliuško. Vienas iš jų net padarė mane priešu Nr. 1. Be galo daug jam padėjau, daugiau nei visiems kitiems kartu sudėjus. Tokius „egzempliorius“ aprašyti reikėtų. Nusivaliau jo mėsą (atsiprašau) ir gyvenu toliau. Dar vienas, kuriam padėjau, ypač teigiamas, - dar būdamas visai žalias, tapo mokslų daktaru ir tuo naudodamasis ėmė mane viešai žeminti mokslo srityje. Dabar aš jau ir kitiems norėčiau pasakyti: vakar gimė kūdikėliai, kurie po 20–30 metų tau pasakys: „Pasitrauk, seni, tu nieko neišmanai, dabar mūsų viršenybė,,.

Jau senokai nebenoriu niekam padėti. Bet knygą apie tokius rašyti ir galima, ir reikia. Tegu žino visi. Knyga bus.

8. Kas Jus džiugina mūsų realybėje?

Va išeini labai labai anksti, saulei tekant, prie ežero (arba nakvoji paežerėje) ir pamatai, kaip aušta rytas: koks ežeras, koks ramus lyg veidrodis, kaip kyla rūkas, pasirodo saulė, kokie garsai sklinda virš vandens, kokie reti paukščiai pasirodo, kurių šiaip jau ir nepamatai. Tai gal tas ir džiugina. Bet tai jau yra sadomazochizmo apraiška. Žinoti norisi, bet kai visa tai stebiu, man liūdna ir skaudu. O žmonės manęs nedžiugina. Kiekvienas su savo egoizmu ir interesais. Kiekvienas nori būti svarbus ir tą pabrėžia, užmiršdami, kad ir jie - labai laikini.

9. Vaikystėje, sakote, buvote ateistas. O kaip dabar?

Tikėjimui žmogus turi pribręsti. Kokia gali būti religija, kai tau 16–18 metų? Tu jautiesi esąs amžinas, tu niekada nesirgsi ir niekada nenumirsi. Visada būsi jaunas, energingas, lėksi, lėksi...tolyn tolyn. Kam tas Dievas? Bet kai metų vis daugėja, žmogus bręsta kaip obuolys: kol žalias, jis niekam tikęs. Kai sunoksta, jau laikas kristi nuo obels, tada jis pradeda galvoti... man vis buvo neaišku, kodėl Einšteinas, didžiausias 20 amžiaus fizikas, buvo tikintis žmogus. Dabar supratau: jis anksti subrendo ir pradėjo mąstyti, todėl ir buvo tikintis žmogus.

Dabar labai madinga kalbėti apie seksą – prie alaus, degtinės visi tik giriasi ir niekam tai nėra paslaptis. Buvo nebuvo, kad tik pašnekėt daugiau. O apie tikėjimą, gink Dieve, - tabu, niekas nekalba. Vadinasi, apie kūno intymumą galima kalbėti, o apie Dievą – ne, nes tai yra daugiau negu intymu. Tai sielos dalykai. Taip, dabar esu tikintis. Bet ėjau į šitai labai ilgai. Kaip ir toliau nuo komunistinės ideologijos. Pirmoji šiuo klausimu mano eretiška mintis, kad Rusijoje 1917 metais buvo ne revoliucija, o politinis perversmas.

10. Kaip vertinate religijų kaitą? Ar krikščionybė padarė mus geresnius?

Krikščionių religija skelbia labai geras idėjas, moralės normas, bet žmogaus veidmainystė susimaišė su tais reikalavimais ir eina kartu. Su krikščionyste atėjo įprotis būti

veidmainiais: vienoks ten, kitoks ten, žmogus negali savo egoizmo nugalėti. Štai šiuolaikiniame liturginiame maldyne nurodyta, kaip reikia pasiruošti išpažinčiai. Pagal tuos reikalavimus - „misija neįmanoma“. Yra 10 dievo įsakymų, tai juos gali atskirti, ar aš nusidėjau kuriam nors ar ne. Bet pagal bažnyčios įsakymus tai net vienutės celės vienuolis vargu ar sąžiningai galėtų eiti prie klausyklos...Į bažnyčią paprastai einama prašyti arba dėkoti. Deja, rodos, dėkoti dažniausiai pamirštama, o prašyti – niekada.

11. Ar ką nors skaitote be savo profesinės literatūros?

Kai turiu laiko, skaitau. Dabar man įdomi socialinė, psichologinė literatūra. Paliko įspūdį toks mąstytojas – OŠO. Indų kilmės amerikietis. Jo tekstų turinys visiškai skiriasi nuo srauto tos literatūros, kuria užversti knygynai. Mes nesam skaitę tokių minčių. Jos drastiškos, tarsi antraip perverstos dabar madingos mintys apie laimę, praturtėjimą... Štai knygos apie vyrus ir apie moteris. Kai perskaičiau Ošo knygą apie vyrus, supratau, kad pavėlavau. Jeigu ji būtų patekusi į rankas prieš 30 metų, būčiau kitaip gyvenęs. Ten tiek daug tiesos, tokios tiesmukiškos, drastiškos, kurios niekur nesu skaitęs. Domiuosi tokia literatūra.

Buvo laikas, kai skaičiau Erlicką. Dabar jau jis man neįdomus. Paprasčiausiai žmogus išauga iš knygos. Kad surastum gerą knygą, reikia geros galvos. Bibliotekos ir knygynai užversti komerciniu šlamštu: tave bando papirkti gražia išore, prabangia poligrafija, spalvomis. Juk dabartinių spaudinių popierius nedega, gal iš kreidos padarytas? Jau tokia spausdinto žodžio devalvacija pasidarė, kad baisu žiūrėt. Štai lietuviškuose žurnaluose, jeigu nebus straipsnelio apie seksą (o rašo nors ir apie agurkus), tai jie bus nepaklausūs... Štai žurnale „Ji“ vienuolikmetė Sandra rašo laiškėlį ginekologei V. Eringytei: „Bučiavausi su berniuku. Ar galėjau pastoti?“. Na, kaip nepirksi tokio žurnalo?

Nors Indija nesižaviu, bet Rabindranatas Tagorė – genijų genijus. Jo posmus kiekvienam derėtų prieš akis turėti. Dabar skaitau senovės egiptiečių, senovės kiniečių poetų kūrybą. O japonų poezijai nėra lygių – trieiliai, ketureiliai. Jie tokie deimančiukai, kad neištvėręs išrinkau patikusius, padariau kompiuterinę brošiūrą ir daviau pažįstamiems. Ten gali skaityti ir pravirkti. Man patinka tai, kas nepanašu į pilką masę.

Gera amerikiečių poeto Vitmeno kūryba. Bet ja žavėtis reikia ne tik proto, bet ir drąsos. Jei Vitmenas gyventų dabar, mūsų Seime „smarkiai plušantys tautos labui“ veikėjai, įvairūs gražuliai, jį sušaudytų Vitmenas dar bus skaitomas šimtus metų, o gražuliai bus užmiršti, vos išeis iš parlamento.

Kai tarnavau armijoje (sovietinėje), su savim vežiojausi 1,5 kg svorio knygą V. Hugo „Žmogus, kuris juokiasi“, tampiausi su savimi ją visur. Įdomiausia, kad tokią pačią knygą su savimi vežiojosi ir estų kareivėlis. Dabar Hugo jau tokio įspūdžio nedaro. Dar yra prancūzų rašytojai Romenas Rolanas ir Antuanas de Sent-Egziuperi. Kai buvau jau koks trisdešimtmetis, dar nebuvau skaitęs „Mažojo princo“. Bibliotekoje paprašius šios knygos, buvo atsakyta, kad tai vaikiška kažkokia pasaka, tai vaikai ją prapuldė. O juk ten ne vaikiška pasaka. Tai kiekvieno STALO KNYGA. Ją reikėtų skaityti kaip evangeliją. O koks įspūdingas knygos autoriaus gyvenimas, kokia dramatiška jo mirtis, ir kapas Viduržemio jūros dugne.

Taigi aš augau su šiomis knygomis. Jos ugdo žmogų. Negaliu pakęsti buitinio bendravimo – nuvažiuoji pas žmones, tai verda, kepa... Senekos knygoje „Laiškai Liucilijui (auksinė knyga) yra frazė: „Tu negali atsisakyti skanių pyragaičių? Pažiūrėk, į ką jie pavirsta“.

Ačiū už pokalbį

Kalbino Irena Šaltienė